

Glastuingebied Eemshaven

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

29 april 2004 / rapportnummer 1417-24

commissie voor de milieueffectrapportage

het college van Burgemeester en Wethouders
van Eemshmond
Postbus 11
9980 AA UITHUIZEN

uw kenmerk
KL/2mo.11

uw brief
29 april 2004

ons kenmerk
1417-23/Do/ab

onderwerp
Advies voor richtlijnen voor het MER
Glastuingebied Eemshaven

doorkiesnummer
(030) 234 76 24

Utrecht,
29 april 2004

Geacht college,

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over het glastuingebied Eemshaven. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal graag vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag de vastgestelde richtlijnen krijgt toegestuurd.

Hoogachtend,

mr. F.W.R. Evers
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Glastuingebied Eemshaven

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport Glastuingebied Eemshaven

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieueffectrapport over Glastuingebied Eemshaven,

uitgebracht aan het college van Burgemeester en Wethouders van Eemshaven door de Commissie voor de milieueffectrapportage; namens deze

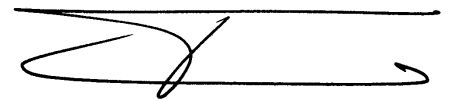
de werkgroep m.e.r.
Glastuingebied Eemshaven

de secretaris

ir. F.D. Dotinga

de voorzitter

mr. F.W. Evers

Utrecht, 29 april 2004

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES.....	1
3. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING.....	2
3.1 Achtergrond, probleemstelling en doelen.....	2
3.2 Beleidskader	2
3.3 Te nemen besluit.....	3
4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT, ALTERNATIEVEN, REFERENTIE.....	4
4.1 Alternatievenontwikkeling en meest milieuvriendelijk alternatief ...	4
4.2 Referentie	4
5. MILIEUASPECTEN.....	4
5.1 Algemeen	4
5.2 Studiegebied	4
5.3 Natuur.....	5
5.4 Bodem en water	6
5.5 Leefmilieu, landschap, landgebruik	6
5.6 Emissies	7
5.7 Energie	7
6. OVERIGE ONDERDELEN VAN HET MER.....	7
6.1 Vergelijking van alternatieven.....	7
6.2 Leemten in informatie	7
6.3 Evaluatieprogramma	8
6.4 Vorm en presentatie	8
6.5 Samenvatting van het MER	8

BIJLAGEN

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 26 februari 2004 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in de Ommelander Courant d.d. 26 februari 2004
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. INLEIDING

De gemeente Eemsmond en de provincie Groningen hebben het voornemen een glastuinbouwgebied met een omvang van 435 hectare (ruim 200 hectare kassen en voorzieningen) te ontwikkelen, in de polder ten zuiden van het industrieterrein Eemshaven.

Bij brief van 26 februari 2004 is de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport (MER)¹. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Ommelander Courant van 26 februari 2004².

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r. – verder aangeduid als ‘de Commissie’³. Het bedoelt aan te geven welke informatie het MER moet bieden om het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat dit advies **niet zelfstandig leesbaar** is, maar in combinatie met de startnotitie moet worden gelezen.

Via de gemeente Eemsmond heeft de Commissie kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁴. De meeste reacties hebben betrekking op de hinder (licht, geluid, zicht) en op de mogelijke invloed op de Waddenzee. De Commissie verwijst selectief naar reacties, namelijk als deze specifieke, gerichte, aanvullende punten naar voren brengen.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt:

1. Een nadere motivering van de **locatiekeuze**: maak duidelijk welke milieuarargumenten en andere aspecten de doorslag hebben gegeven om te kiezen voor het beoogde plangebied en waarom andere locaties zijn afgefallen.
2. Een **meest milieuvriendelijk alternatief** met volledige of zeer sterke beperking van de lichthinder, met daarnaast maatregelen gericht op een duurzame energiehuishouding en duurzaam waterbeheer, met centralisatie van voorzieningen en een logische fasering.
3. Een overzicht van de huidige én trendmatige verspreiding en dichtheden van de **soorten** waardoor de Waddenzee zich ‘kwalificeert’ als speciale beschermingszone van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en van doelsoorten in een ruim studiegebied, alsmede de effecten van **licht** op de soortensamenstelling en het ecosysteem (zo mogelijk verbeeld door een kaart met het beïnvloede gebied).

---

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ Zie voor de samenstelling bijlage 3.

⁴ Zie bijlage 4.

4. Een beschrijving van het **watersysteem**, van de geologische opbouw van de ondergrond en van de effecten op het watersysteem (infiltratie, verzilting, waterkwaliteit).
5. Een zelfstandig leesbare **samenvatting** die duidelijk is voor burgers en geschikt is voor de bestuurlijke besluitvorming.

3. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING

3.1 Achtergrond, probleemstelling en doelen

De provincie Groningen en de gemeente Eemsmond willen nieuwe werkgelegenheid creëren door in het plangebied bij de Eemshaven glastuinbouw te ontwikkelen. De gekozen locatie valt niet onder de tien locaties van de herstructurering glastuinbouw.

Gezien de nabije ligging van de Waddenzee – die vanwege de erin voorkomende natuurwaarden is aangewezen als speciale beschermingszone op grond van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn – adviseert de Commissie in het MER nader te verklaren waarom deze locatie is verkozen boven andere locaties. Geef bijvoorbeeld aan in hoeverre grootschalige glastuinbouw in de provincie Groningen juist op deze plek een logische keuze is. Geef daarbij in ieder geval milieuredenen en ecologische argumenten en laat eventueel ook sociaal-culturele en economische aspecten aan bod komen⁵.

Beschrijf de doelen zodanig dat ze in twee stadia in het planvormingsproces een rol kunnen vervullen:

- bij de afbakening van te beschrijven alternatieven en het verhelderen waarom andere oplossingsrichtingen buiten beschouwing worden gelaten;
- bij de rangschikking van alternatieven op doelbereik.

3.2 Beleidskader

In de startnotitie is vrijwel volledig aangegeven welke beleidskaders gelden voor het voornemen.

Gebiedsbescherming

De meest cruciale randvoorwaarde komt hierin echter nog onvoldoende aan bod. Dit is de speciale bescherming die de Waddenzee kent door de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. Onverlet de reeds eerder genomen besluiten of plannen die de weg vrijmaken voor glastuinbouw in het plangebied⁶ dient beoordeeld te worden of het voornemen significante gevolgen met zich brengt voor de Waddenzee. Indien dat het geval is (de Commissie acht dat niet ondenkbaar), dan dient een passende beoordeling te worden uitgevoerd. De Commissie adviseert om de passende beoordeling – indien van toepassing

---

⁵ Tijdens het locatiebezoek van de Commissie zijn deze aspecten aan de orde geweest. Er is toen onder andere gewezen op de bufferende werking van de Eemshaven voor lichthinder, op de vraag of het specifieke arbeidsaanbod in de regio past bij de verwachte arbeidsvraag en op de vereisten voor een locatie waar zeer grootschalige glastuinbouw wordt nagestreefd. Zie ook de inspraakreacties van de milieuorganisaties (nrs. 46 en 47, bijlage 4), die de onderbouwing van de locatiekeuze onvoldoende achten.

⁶ Zoals het *Provinciaal Omgevingsplan Groningen* (december 2000), de *Strategische Visie Eemsmond* (mei 2001) en het *Interprovinciaal Beleidsplan Waddenzeegebied* (1995, wordt herzien).

vanwege significante gevolgen – op te nemen in het MER of gelijktijdig met het MER uit te voeren.

Bij een passende beoordeling moeten de volgende aspecten aan bod komen:

- zijn er alternatieve oplossingen (met inbegrip van mitigerende maatregelen), waardoor er geen significante gevolgen voor het beschermde gebied optreden⁷?
- zijn er dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden⁸?
- welke compenserende maatregelen zullen dan getroffen worden om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

De Commissie raadt daarbij aan ook in te gaan op andere beoogde projecten in het studiegebied die in combinatie met het voornemen tot cumulatieve effecten kunnen leiden.

Soortenbescherming

Het MER dient aan te geven in welke mate er sprake zal zijn van verstoring van beschermde soorten. Dit houdt in dat voor uitvoering van het voornemen eerst een ontheffing op grond van de Flora- en Faunawet van de minister van LNV nodig is⁹. De informatie die daarvoor benodigd is kan (maar hoeft niet) onderdeel zijn van het MER.

PKB Waddenzee

Ga in het MER in op de PKB Waddenzee en het daarin genoemde voorzorgsbeginsel, voor zover dat nog niet aan de orde is gekomen bij de gebiedsgebiedsbescherming, dan wel afwijkt van die benadering.

3.3 Te nemen besluit

In de startnotitie staat dat het MER wordt opgesteld voor het besluit over het bestemmingsplan. De Commissie merkt daarbij op dat mogelijk bestemmingsplanvoorschriften dienen te worden ‘doorvertaald’ in de milieuvergunningen voor de te vestigen bedrijven¹⁰.

---

⁷ Alternatieven in het kader van de passende beoordeling kunnen overigens ruim opgevat worden: uit de Raad van State-uitspraak over de Westerschelde Container Terminal bijvoorbeeld kan worden opgemaakt dat het MER op grond van de projectdoelstelling – het creëren van provinciale werkgelegenheid – ook andere economische activiteiten dan een containerterminal had moeten bevatten en dat men ook buiten het provinciale grondgebied had moeten kijken.

⁸ Dwingende reden van groot openbaar belang (art. 6 Habitatrictlijn) met inbegrip van redenen van sociale of economische aard. Echter, in geval van prioritaire habitats of prioritaire soorten zijn de argumenten beperkt tot die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten dan wel, na advies van de Europese Commissie, andere dwingende redenen van groot openbaar belang. In het Waddengebied komt een dergelijke prioritaire habitat voor (2130 in bijlage I van de Habitatrictlijn: vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie).

⁹ Overigens dient deze ontheffing te worden aangevraagd bij de Europese Commissie, indien sprake is van verstoring van prioritaire soorten van de Habitatrictlijn.

¹⁰ Dit zou bijvoorbeeld aan de orde kunnen zijn als zou blijken dat bovenafscherming of opgelegde beperkingen aan de duur of intensiteit van assimilatieverlichting cq lichtuittreding voorkomt dat er nog significante gevolgen optreden in de Waddenzee. Dan blijkt er een alternatief te zijn dat geen significante gevolgen oplevert en kunnen er voorschriften aan het bestemmingsplan gekoppeld worden.

4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT, ALTERNATIEVEN, REFERENTIE

4.1 Alternatievenontwikkeling en meest milieuvriendelijk alternatief

In de startnotitie zijn een verspreid en een geconcentreerd ontwerp gepresenteerd. Er wordt voorgesteld de effecten van deze ontwerpen in het MER aan te geven. De Commissie raadt aan om alleen ontwerpen op te nemen in het MER die realistisch verband houden met de te verwachten grootschalige bedrijfsvoering en de daarbij gewenste flexibele realisering.

Aangezien de nabijheid van de Waddenzee waarschijnlijk eisen stelt aan het voornemen en aangezien de initiatiefnemers hoge ambities stellen te hebben, stelt de Commissie voor om 'omgekeerd' te ontwerpen. Dit houdt in:

- eerst een meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) ontwikkelen;
- vervolgens streven naar het handhaven van zoveel mogelijk elementen ervan in het voorkeursalternatief.

Het MMA dient in ieder geval een volledige of zeer sterke beperking van de lichtuittreding uit de kassen te bevatten. Daarnaast zijn er andere aspecten die een rol spelen bij de ontwikkeling van het MMA:

- maatregelen gericht op een duurzame energiehuishouding (restwarmte, CO₂-benutting, warmte-koudeopslag, aardwarmte, energiezuinig kasontwerp e.d.) en duurzaam waterbeheer;
- centralisatie van voorzieningen, bijvoorbeeld voor gietwater en centrale verwerking van organisch afval¹¹;
- een logische fasering, bijvoorbeeld rekening houden met de Grote Tjariet en de zones aan weerszijden van de Middendijk.

4.2 Referentie

Volgens de Commissie is in de startnotitie terecht gekozen voor de huidige situatie inclusief de autonome ontwikkeling als referentie in het MER.

5. MILIEUASPECTEN

5.1 Algemeen

De beschrijving van de milieugevolgen – zoals de volgende paragrafen **in aanvulling op of ter specificering van de startnotitie** geven – geldt voor zowel de referentiesituatie als voor de alternatieven, tenzij anders is aangegeven.

5.2 Studiegebied

De Commissie adviseert het studiegebied ruim op te vatten, omdat de lichteffecten van het voornemen ver zouden kunnen reiken. Indien er grote onze-

---

¹¹ Het kan vanuit milieuoogpunt overigens wenselijk zijn om deze verwerking buiten (in plaats van in) het plangebied te situeren.

kerheden zijn over deze reikwijdte dan dient een worst case scenario gehanteerd te worden. Met andere woorden, een maximaal gebied ondervindt licht-hinder en zou dus studiegebied moeten zijn.

5.3 Natuur

Geef aan welke soorten hebben geleid tot aanwijzing van de Waddenzee als speciale beschermingszone op grond van de Vogelrichtlijn (bijlage I) resp. Habitatrictlijn (bijlage II), alsmede welke daarvan prioritaire soort¹² zijn. Presenteer voorts de in het studiegebied voorkomende doelsoorten¹³, of een gemotiveerde selectie daarvan. De ontwikkeling van deze doelsoorten geeft een goede indicatie van de gevolgen van activiteiten op natuur.

Presenteer in het MER de huidige verspreiding en dichtheden van bovengenoemde dier- en plantensoorten in het studiegebied en welke trend deze naar verwachting zullen hebben. Geef globaal aan welke rol deze soorten vervullen binnen het ecosysteem ter plekke.

Effecten door licht

Presenteer in het MER per kwalificerende soort en per doelsoort in hoeverre deze gevoelig is voor lichtverstoring¹⁴, bijvoorbeeld door aantasting van de leefgebieden. Geef duidelijk aan voor welke soorten sprake is van leemten in kennis over de lichtgevoeligheid/lichteffecten en binnen welke termijn er mogelijk gegevens voorhanden zijn.

Geef een inschatting van de lichteffecten op de 'kwalificerende soorten' en op de doelsoorten. Presenteer vervolgens de lichteffecten op het ecosysteem, met name de Waddenzee nabij het plangebied. De Commissie raadt aan in het MER te verbeelden in welk gebied deze verstoring zich laat gelden en van welke aard deze is. Bijvoorbeeld welke vermeende verschuivingen in dichtheden en soortensamenstelling zouden kunnen optreden, met inbegrip van de seizoensfluctuaties. Het MER dient een kwalitatieve, en zo mogelijk een kwantitatieve benadering met een gevoeligheidsanalyse, te bevatten.

De effectvoorspelling beperkt zich overigens niet alleen tot functiegebieden van kwalificerende soorten en doelsoorten binnen de zones van de Vogelrichtlijn en Habitatrictlijn, maar strekt ook tot de functiegebieden (foerageer- en hoogwatervluchtplaatsen¹⁵) buiten deze zones, op het vaste land. Deze vormen een onlosmakelijk en samenhangend geheel (de habitat).

---

¹² Zie ook paragraaf 3.2 en voetnoot 8 van dit advies.

¹³ In het *Handboek Natuurdoeltypen* (LNV, 2001) staan in bijlage 3 alle doelsoorten.

¹⁴ De effecten van licht op de fauna en flora kunnen van verschillende aard zijn. Hoewel weinig onderzoek is gedaan naar dosis-effect relaties zijn er wel kwalitatieve effecten bekend. Licht kan een groter verstoring effect hebben dan geluid. Het kan leiden tot stress. Het bioritme en de biologische kalender kunnen worden verstoord met gevolgen voor de conditie, alertheid, energiegebruik, broedgedrag, reproductieresultaat van soorten. Nachtelijke verlichting kan leiden tot een vervroegd broedseizoen, waardoor het broedsucces door kou of weinig voedselaanbod ernstig kan dalen. Vogels kunnen 's nachts gaan zingen, wat leidt tot bovenmatig energieverbruik en conditieverlies. Licht heeft verstoring van rust- en foerageergebieden tot gevolg, met een verhoogde kans op predatie. Daarnaast zijn er vaneffecten bekend, waarbij vogels in de lichtkolom worden opgesloten en moeilijk kunnen weggelopen. Dit kan leiden tot een verhoogde mortaliteit (tegen objecten aanvliegen). Ook een tegengesteld effect is mogelijk – afstoting – waarbij functiegebieden van dieren verloren gaan. Dit is bekend bij grutto's en vleermuizen. Bij trekvogels kan licht tot ernstige desoriëntatie leiden, wat leidt tot energieverpilling en zinloos gedrag. Dierecologisch onderzoek heeft aangetoond dat de overlevingskans van dieren afhankelijk is van een evenwichtige energiehuishouding waarbij op een efficiënte wijze moet worden omgegaan met het gevonden voedsel.

¹⁵ Zie ook de inspraakreactie van de Vogelbescherming (nr. 49, bijlage 4).

Andere effecten op natuur

In de startnotitie wordt aangegeven welke andere effecten naast die van licht kunnen optreden. Ook bij deze effectbeschrijving dient de verspreiding en dichtheden van doelsoorten te worden betrokken. Betrek ook bij deze effecten – naast het Waddengebied – andere voor natuur functionele gebieden, de Grote Tjariet en het braakliggende oostelijke deel van het Eemshaventerrein.

5.4 Bodem en water

Beschrijf de effecten op de waterhuishouding en het (regionale) hydrologische systeem. Beschrijf de veranderingen in grondwaterstand, de aan- en afvoer van water, en de kwel en infiltratie. Beschrijf ook de effecten op de bergingscapaciteit en piekafvoeren en mogelijke gevolgen voor wateroverlast. Geef aan wat de effecten zullen zijn voor de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater en voor de waterbodems.

Geef voor de alternatieven aan:

- de verandering in waterstromen in het gebied;
- de benutting van regenwater voor begieting, de vraag naar leidingwater en de waterbehandeling in het gebied bij regenwaterbassins. Breng daarbij de hele afvalwaterketen in beeld (gebruik van riolering- en waterzuiveringcapaciteit);
- de verandering in infiltratie;
- de verziltingseffecten;
- de eventuele effecten van het gebruik van aquifers voor thermische energieopslag en door aardwarmtebenutting;
- de effecten op de waterkwaliteit, met name veranderingen in nutriëntengehalte en het voorkomen van bestrijdingsmiddelen.

5.5 Leefmilieu, landschap, landgebruik

Effecten van licht op de mens

Visualiseer in het MER het effect van kassen in het plangebied, bij daglicht en bij duister in combinatie met assimilatieverlichting. Presenteer in het MER:

- de directe lichtwaarneming (luminantie, eenheid: candela per m²). Presenteer deze voor representatieve locaties waar mensen verblijven in en nabij het plangebied (wonen, recreëren, werken, vervoer);
- de indirecte lichtwaarneming (illuminantie, eenheid: lumen per m² (lux)). Presenteer deze bij uiteenlopende weertypes waarbij de situatie van weerkaatsing van het licht bij bewolkte hemel niet mag ontbreken.

Ga in het MER in globale zin in op de mogelijke effecten op met name het waakslaapritme.

Landschap

Geef aan in hoeverre het landschap en de cultuurhistorie afleesbaar zijn/blijven. Visualiseer in het MER het aanzicht bij realisatie van het voorname, met name vanuit Oude Schip.

Effecten op de landbouw

Presenteer de effecten op het omliggende landbouwgebied, zoals:

- de mogelijke verstoring van gewassen door licht¹⁶;
- de afname van infiltratie met als gevolg toename van verzilting via brakke kwel, waardoor oppervlaktewater minder geschikt wordt voor beregening¹⁷.

5.6 Emissies

Geef in het MER aan welke emissies naar de lucht kunnen plaatsvinden¹⁸.

Geef tevens aan of het voornemen van invloed zou kunnen zijn op de industriële mogelijkheden in het Eemshavengebied. Denk aan beperkingen aan bepaalde bedrijfsactiviteiten of aan de uitbreidingsruimte, vanwege schadelijke emissies voor de gewassen en de producten.

5.7 Energie

Beschrijf per alternatief de effecten van de wijze van energie- en CO₂-voorziening in termen van jaarlijks gebruik van fossiele brandstoffen, jaarlijkse uitstoot van CO₂ en het aandeel duurzame energie. Geef aan in hoeverre het voornemen invloed heeft op de ontwikkeling van windenergie in en nabij het plangebied¹⁹.

6. OVERIGE ONDERDELEN VAN HET MER

6.1 Vergelijking van alternatieven

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden. Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

6.2 Leemten in informatie

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluit-

---

¹⁶ Zie de reacties van Siergrassenkwekerij Aan De Dijk, K.Sikkema en de NLTO (nrs. 1, 16 en 30, bijlage 4), waarin wordt verwacht dat er o.a. effecten zullen optreden op kieming, groei, bestuiven en bloei voor met name daglengtegevoelige wintergewassen.

¹⁷ Zie de inspraakreacties van NLTO en L.S.Rietema (nrs. 30 en 36, bijlage 4), die refereren aan het zoetwaterplan.

¹⁸ Overigens is dit sterk afhankelijk van de teelt en zou het voornemen op dit punt 'positief' kunnen scoren ten opzichte van de huidige akkerbouw in de volle grond.

¹⁹ Enkele insprekers, waaronder windturbine-exploitanten, stellen dat de startnotitie hier ten onrechte niet op ingaat (nrs. 4, 28, 30, 31, 50, bijlage 4). Overigens stelt Waddenwind BV dat glastuinbouw en windenergie ook goed zouden kunnen samengaan.

vorming een belangrijke rol spelen, zodat kan worden beoordeeld wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieu-informatie. Beschrijf:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit.

6.3 Evaluatieprogramma

De gemeente Eemsmond moet bij het besluit over het bestemmingsplan aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling dat in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek gegeven wordt, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

6.4 Vorm en presentatie

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- recent kaartmateriaal te gebruiken, met daarop de topografische namen goed leesbaar en de kaarten te voorzien van een duidelijke legenda.

6.5 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het MMA en voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis.

BIJLAGEN

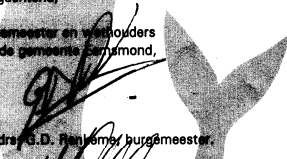

bij het advies voor richtlijnen voor het
milieueffectrapport Glastuingebied Eemshaven

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 26 februari 2004 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

		gemeente EEMSMOND											
													
Commissie voor de Milieu-Effectrapportage		Postbus 11 9980 AA Uithuizen	Hoofdstreet-West 1 9981 AA Uithuizen										
Postbus 2345		Telefoon (0595) 437555 Telefax (0595) 437666											
3500 GH UTRECHT													
		<table border="1"><tr><td></td><td>Commissie voor de milieu-effectrapportage</td></tr><tr><td>ingekomen :</td><td>- 3 MAART 2004</td></tr><tr><td>nummer</td><td></td></tr><tr><td>dossier</td><td>1417 K 17 m 3</td></tr><tr><td>kopie naar :</td><td>Hof/h.i.b</td></tr></table> 6x			Commissie voor de milieu-effectrapportage	ingekomen :	- 3 MAART 2004	nummer		dossier	1417 K 17 m 3	kopie naar :	Hof/h.i.b
	Commissie voor de milieu-effectrapportage												
ingekomen :	- 3 MAART 2004												
nummer													
dossier	1417 K 17 m 3												
kopie naar :	Hof/h.i.b												
Datum	: 26 februari 2004												
Uw brief van	:												
Uw kenmerk	:												
Ons kenmerk	: KL/2mo.11												
Behandeld door	: De heer mr. ing. Sj. B. Klein												
Doorkiesnummer	: (0595) 43 75 89												
Onderwerp	: Startnotitie MER glastuinbouw Eemshaven												
Geachte heer/ mevrouw,													
./ Overeenkomstig het bepaalde in artikel 7.12 van de Wet milieubeheer, zenden wij u bijgaand een exemplaar van de melding met startnotitie inzake de voorgenomen oprichting van een glastuinbouwgebied ten zuiden van de Eemshaven in de gemeente Eemshaven.													
./ Tevens treft u hierbij een exemplaar van de betreffende advertentie, die zal worden gepubliceerd in de Ommelanden Courant van 26 februari 2004.													
De aanmelding voor deze MER-plichtige activiteit is namens de initiatiefnemers, het college van gedeputeerde staten van de provincie Groningen en het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Eemshaven door Y. van Leeuwen + Bos, Postbus 233, 7400 AE Deventer bij de gemeente Eemshaven als volgt bekend op 26 januari 2004.													
Graag stellen wij u, met toepassing van artikel 7.14 Wet milieubeheer, in de gelegenheid terzake advies uit te brengen over het geven van richtlijnen inzake de inhoud van het op te stellen milieu-effectrapport.													
Uw reactie zien wij met belangstelling tegemoet.													
Hoogachtend,													
Burgemeester en wethouders van de gemeente Eemshaven,													
													
mr. drs. G.D. Benjamins, burgemeester													
													
drs. H.J.J. Groenendaal, secretaris													

BIJLAGE 2

Kennisgeving van de startnotitie in de Ommelander Courant d.d. 26 februari 2004

PUBLICATIE OC

WEEK 9

MILIEU-EFFECTRAPPORTAGE- PROCEDURE

Voor de realisering van glastuinbouw wordt een MER (milieu-effectrapportage) procedure gevolgd. Het ontwikkelen van een glastuinbouwgebied is een voornemen van het college van gedeputeerde staten van de provincie Groningen en het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Eemsmond. Dit onder overlegging van de startnotitie Glastuinbouw Eemshaven (artikel 7.12 lid 1 van de Wet milieubeheer).

Het beoogde glastuinbouwgebied wordt begrensd door de Kwelderweg, de EGD-weg (N33), de Dijkweg en de Eemshavenweg (N46).

U kunt aangeven welke onderwerpen naar uw mening in de MER aan de orde moeten komen. Mede op basis van de inspraakreacties zullen de richtlijnen voor de MER vastgesteld worden. Ook aan de commissie voor de MER en de wettelijke adviseurs is gevraagd om een advies te geven voor de richtlijnen voor de MER.

Ter inzage

De startnotitie MER ligt met ingang van 26 februari 2004 voor een periode van 4 weken voor belanghebbenden ter inzage bij de centrale balie van het Gemeentehuis, Hoofdstraat West 1, te Uithuizen.

Inspraak

Opmerkingen met betrekking tot de te geven richtlijnen kunnen tot en met 25 maart 2004 schriftelijk bekend gemaakt worden aan burgemeester en wethouders van de gemeente Eemsmond, Postbus 11, 9980 AA UITHUIZEN.

Uithuizen, 25 februari 2004
Burgemeester en wethouders
van de gemeente Eemsmond,
G.D. Renkema, burgemeester
H.J.J. Groothuis, secretaris

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: het college van Gedeputeerde Staten van Groningen en het college van Burgemeester en Wethouders van Eemsmond

Bevoegd gezag: gemeenteraad van Eemsmond

Besluit: bestemmingsplan

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C11.3

Activiteit: de oprichting van een glastuinbouwgebied met een bruto omvang van 435 ha ten zuiden van de Eemshaven in de gemeente Eemsmond

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 26 februari 2004

richtlijnenadvies uitgebracht: 29 april 2004

Bijzonderheden: In het richtlijnenadvies vraagt de Commissie m.e.r. nadrukkelijk aandacht voor de lichthinder, die het gevolg kan zijn van de assimilatiebelichting. De Commissie adviseert om met het MER te onderzoeken of dit significante gevolgen heeft voor soorten in het Waddenzeegebied. In het meest milieuvriendelijke alternatief is volledige of zeer sterke beperking van lichthinder vereist.

Samenstelling van de werkgroep:

mr. F.W.R. Evers (voorzitter)

dr. F.H. Everts

dr.ir. J. Hoeks

drs. L. Oprel

Secretaris van de werkgroep: ir. F.D. Dotinga

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	20040309	Siergrassenkwekerij Aan de Dijk	Oudeschip	20040322
2.	20040309	Stadt Borkum	Borkum	20040322
3.	200403--	D.J. Bakker	Oudeschip	20040322
4.	20040313	Waddenwind BV	Ûithuizermeeden	20040322
5.	20040307	Fam. T.J. Siepel	Oudeschip	20040322
6.	20040316	Stichting Weer- en Sterrenkunde Eemsmond	Appingedam/ Delfzjl	20040322
7.	200403--	K.L. Straatman en M.J. Samshuizen	Roodeschool	20040324
8.	20040319	C. Lindhout en 111 identieke reacties	Damwoude	20040324
9.	20040312	A. Dontje	Eemshaven- Oudeschip	20040324
10.	20040311	R. Coolman	Oudeschip	20040324
11.	20040322	Vereniging Dorpsbelangen Oudeschip	Oudeschip	20040324
12.	200403..	--	--	20040324
13.	20040304	B. Pels, M. Schouten, M. Pels	Oudeschip	20040324
14.	20040311	H. Drenth en I. Drenth-v.d. Kooi	Oudeschip	20040324
15.	20040312	J. Wijnsouw	Oudeschip	20040324
16.	20040315	K. Sikkema	Oudeschip	20040326
17.	20040321	R. Bouwman	Oudeschip	20040326
18.	20040321	F. Pals en E. Zwaag + 361 mede-ondertekenaars	Oudeschip	20040326
19.	200403--	J. en G. Doornbos-Huizinga	Oudeschip	20040326
20.	200403--	D. en A. Emmelot-v.d Berg	Oudeschip	20040326
21.	20040321	B. en E. Meyer	Oudeschip	20040326
22.	20040321	J. Jozeph	Baflo	20040326
23.	20040322	J. Postma	Pieterburen	20040326
24.	20040322	D.J. Klompsma	Middelstum	20040326
25.	20040322	C. Dancy	Oudeschip	20040326
26.	200403--	H. Watermulder	Oudeschip	20040326
27.	20040312	Suzanne	Oudeschip	20040326
28.	20040322	Molens voor Milieu BV	Deventer	20040326
29.	20040325	Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB)	Amersfoort	20040329
30.	20040323	Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO) Grondgebruik en Milieu	Drachten	20040326
31.	20040323	Millenergy	Slochteren	20040326
32.	20040322	Arcadis	Arnhem	20040326
33.	20040323	Stichting Rechtsbijstand, namens de heer en mevrouw B. Meijer	Zwolle	20040326
34.	20040322	K.H. Rietema	Oudeschip	20040326
35.	20040324	I. Wierenga	Roodeschool	20040326
36.	20040320	L.S. Rietema	Oudeschip	20040326
37.	20040323	M. Moesker	Kantens	20040326
38.	200403--	G.J. Busser	Warffum	20040326
39.	20040323	E. Veldwiesch	Delfzjl	20040326

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
40.	20040322	A.J. Piso	Roodeschool	20040326
41.	20040322	J. Postma	Pieterburen	20040326
42.	20040323	J.A. Kiers	Oudeschip	20040326
43.	20040323	G. Koops	Oudeschip	20040326
44.	20040323	Maatschap Wiertsema-Bakker	Spijk	20040326
45.	20040320	H.U. Coolman	Oudeschip	20040326
46.	20040323	Waddenvereniging en Stichting Milieufederatie Groningen	Groningen	20040326
47.	20040324	Stichting Natuur en Landschap Eemsmond e.o.	Warffum	20040326
48.	20040324	Stichting Rechtsbijstand, namens de heer en mevrouw den Ouden	Zwolle	20040326
49.	20040324	Vogelbescherming Nederland	Zeist	20040326
50.	20040323	W.P. Eemshaven CV	Deventer	20040326
51.	20040322	dr. M.A. Noback	Oudeschip	20040326
52.	20040324	A.J. Bosch	Oudeschip	20040326
53.	20040324	A.H.J. Meijers	Oudeschip	20040326
54.	20040324	M.C. Mensinga	Oudeschip	20040326
55.	20040324	S. Johnson	Oudeschip	20040326
56.	20040324	J.J. Klompsma en A. IJdo	Oldenzijl	20040326
57.	20040322	Landbouwmaatschap Bruins-van Hoorn	Oudeschip	20040326
58.	20040324	D. Smit + 58 medeondertekenaars	Oosteinde	20040324
59.	20040325	-- en medeondertekenaars	Oudeschip	20040326
60.	200403--	--	Oudeschip	20040326
61.	20040321	J.H. Kap	Oudeschip	20040330
62.	20040323	Fam. Poelma-Kamminga	Oudeschip	20040331
63.	20040326	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, directie Noord	Groningen	20040331

Glastuingebied Eemshaven

De gemeente Eemmond en de provincie Groningen hebben het voornemen een glastuinbouwgebied met een omvang van 435 hectare (ruim 200 hectare kassen en voorzieningen) te ontwikkelen, in de polder ten zuiden van het industrieterrein Eemshaven. Vanwege de nabijheid van de Waddenzee en de natuurbescherming dient (het voorkomen van) lichthinder, die het gevolg kan zijn van de assimilatiebelichting, nadrukkelijk aandacht te krijgen in het MER.

ISBN 90-421-1310-3